

SÓLBORG JÓNSDÓTTIR

TALAÐ, LESIÐ OG SKRIFAÐ Á TUNGUHÁLSI

Sólborg Jónsdóttir

Frá því að byrjað var að kenna íslensku fyrir útlendinga hefur komið í ljós að margir einstaklingar, sem sótt hafa hefðbundin íslenskunámskeið, eiga við lestrarörðugleika að stríða en þetta hefur verið sérstaklega áberandi á starfstengdum námskeiðum á vinnustöðum. Mímirsímenntun fékk styrk frá Starfsmenntaráði til að halda námskeiðið *Lestur og tal*, fyrir innflytjendur á vinnumarkaði sem eru ólæsir á latneskt letur. Markmið verkefnisins voru að kynna latneskt letur og

íslenska stafrófið, þjálfra lestur og skrift í hagnýtum tilgangi, örva og þjálfra íslenskt talmál og framburð, að styrkja sjálfsmynd nemenda og hvetja þá til frekara náms og þróa leiðir til að þjálfra lestur og skrift. Námskeiðið var 60 kennslustundir og var kennt tvisvar í viku í tíu vikur. Nemendahópurinn var aðallega starfsfólk Landspítala en fleiri bættust við. Nemendurnir störfuðu við ræstingar, í þvottahúsi, í býtibúri og við umönnun. Kennari á námskeiðinu var Vala Þórsdóttir, íslenskukennari og leikritahöfundur.

Föstudaginn 20. mars 2009 komu 11 nemendur frá fjórum löndum saman í matsal þvottahúss Landspítala á Tunguhálsi. Spenna og tilhlökkun en einnig kvíði fyllti loftið. Nýtt starfstengt íslenskunámskeið var að byrja en í þetta sinn átti námskeiðið að mæta þeirra þörfum, það er þjálfun í lestri og skrift á latneska stafrófinu. Allir nemendurnir komu frá fjarlægum málsvæðum og höfðu allir, utan einn, annað letur en okkar (þ.e. það latneska) í móðurmáli sínu, ýmist taílesku, arabísku eða singalísku og voru læsir á sitt letur. Þeir töluðu mismikla íslensku, sumir voru altalandi en erfiðleikar vegna íslensks framburðar háðu öllum þátttakendum. Flestir könnuðust svolítið við íslenska stafrófið þótt enginn gæti farið hjálparlaust í gegnum það í byrjun. Einn þátttakenda var nokkuð læs en óruggur í skrift en annars var lestrarkunnáttan engin í hópnun.

Má segja að við höfum rennt blint í sjóinn en ákveðið var að nýta m.a. aðferðir úr Ron Davis-aðferðafræðinni í bland við hefðbundna skriftar- og lestrarkennslu auk þess sem

nokkrar hugmyndir frá lestrarkennslu í Finnlandi fyrir innflytjendur fengu að fljóta með.

Nemendur fengu leir og leiruðu allt stafrófið, bæði litlu og stóru stafina, eins og gert er í Ron Davis-leiðréttingu. Þetta var gert til að nemendur fengju tilfinningu fyrir stöfunum á annan hátt en að horfa á þá á blaði eða reyna að skrifa þá með blýanti á blað. Leirinn hjálpaði nemendum mikið við að festa útlit stafanna í minninu í upphafi námsins. Þegar búið var að vinna með stafina sjálfa og stafrófið var farið vel í hljóðmyndun og að tengja saman hljóð, stafi og hreyfingu við orð sem nemendur þekktu úr daglegu lífi. Leikræn tjáning var óspart notuð á námskeiðinu enda kennarinn leikari og leikritahöfundur. Önnur verkfæri, sem voru notuð í gegnum allt námskeiðið, voru lítil spjöld með stöfunum. Á einu spjaldi var einn stafur. Í upphafi merktu nemendur stóru stafina með rauðum límmiða og litlu stafina með grænum límmiða. Nemendur röðuðu orðum í rétta röð eftir kennaranum sem stafaði orð. Þeir fundu stafina, sögðu hljóðin, settu orðið saman, skrifuðu það síðan upp á blað og lásu það aftur. Þessi „finnska“ aðferð hjálpaði nemendum að tengja saman stafi, hljóð, lestur og skrift. Nemendur komu með hugmyndir um hvaða orð þá langaði að læra að lesa og skrifa og sköpuðu sinn eigin orðabanka, bæði sameiginlegan og hver fyrir sig í sérstök orðasöfn.

Vettvangsheimsókn á Borgarbókasafnið var hluti af námskeiðinu. Þar var tekið vel á móti nemendum og þeim kynnt safnið. Það var mikill sigur fyrir marga að fylla út umsókn um bókasafnskort og fá það í hendur í lok heimsóknarinnar. Einnig kom það nemendum skemmtilega á óvart að hægt var að fá tónlist og kvikmyndir lánaðar á safninu auk þess sem þar eru barnabækur á ýmsum tungumálum, m.a. taílesku.

Hópurinn tók miklum framförum fljótt. Þau voru dugleg að vinna heima, að skrifa í skrifarbækur og vinna stutt verkefni, voru virk í tímum og mjög áhugasöm. Það var greinilegt þegar nemendur höfðu æft sig heima því að stökkin urðu stór hjá þeim sem æfðu sig af fullum krafti. Í tímunum æfðu nemendur sig saman í hóp, með kennaranum, í þörum þar sem þau hjálpuðu hvert öðru og einnig hvert og eitt með kennaranum. Smám saman lásu þau setningu og setningu eitt og eitt þar sem kennarinn las með þeim og hópurinn fylgdist

með. Síðan lásu kennarinn og nemendur allan textann aftur saman. Kennarinn fylgdist með framförum hvers og eins og ýtti á þau að halda áfram. Þau gátu öll stautað sig áfram ein í gegnum texta um daglegt líf í lokin, fyrir utan einn nemanda sem gat bara lesið stystu orðin.

Árangur námskeiðsins var ótvíræður. Yfirmenn á vinnustöðum nemendanna sáu talsverðar framfarir í tali, skrift og lestri á latneskt letur. Bæði yfirmenn og nemendurnir sjálfir sögðu að allir notuðu meiri íslensku í vinnunni og gengi betur að skilja leiðbeiningar og að nýta sér skrifaðar upplýsingar.

Í stuttu máli sagt tókst verkefnið vonum framar. Það var greinileg þörf fyrir þetta framtak og voru þátttakendur mjög þakklátir fyrir að fá námskeið sem hentaði þeirra þörfum. Allir nemendurnir utan einn voru læsir á sínu móðurmáli en meirihlutinn kunnir ekki íslenska stafrófið. Í lok námskeiðsins voru þó allir stautfærir eða hæglæsir. Tveir nemendanna eru hugsanlega lesblindir og einn er afar hljóðvilltur. Þessir nemendur þurfa sérhæfðari úrræði. Nemendurnir tóku ekki einungis framförum í lestri og skrift heldur einnig í almennri íslensku og ekki síst í sjálföryggi. Það var gott að sjá hvernig smám saman eins og tognaði úr þeim og þau byrjuðu að opna sig og spyrja út í ýmislegt sem þau töldu sig ekki geta spurt um áður. Námskeiðið sýndi að sérhæfð lestrar- og skriftarnámskeið fyrir fólk, sem er læst á sitt letur en ólæst á það latneska, getur skilað miklum árangri á stuttum tíma. Nýr heimur byrjar að opnast fyrir þeim og það er gleðiefni að þessi hópur heldur áfram að læra á Tunguhálsi í haust með styrk frá Eflingu – stéttarfélagi og SFR. Vonandi verður hægt að styðja við bakið á fleirum í þeirra sporum í framtíðinni.

Það er tvennt ólíkt að hafa aldrei lært að lesa og kunna þá tækni þótt um annað letur sé að ræða. Það er ekki óeðlilegt að fólk frá fjarlægum málsvæðum sé ólæst á latneskt letur og því á ekki að fylgja skómm. Færni í lestri og skrift á öðru letri en móðurmálinu kemur hins vegar ekki af sjálfu sér og ekki með því að sitja á íslenskunámskeiði með „öllum hinum“ sem kunna latneska letrið. Það er nauðsynlegt að fá sérhæfða kennslu og þjálfun í lestri og skrift á nýju letri. Stjórnvöld, fræðsluaðilar, fyrirtæki og kennarar þurfa að til-einka sér ný viðhorf gagnvart lestrar- og skriftarkennslu full-orðinna innflytjenda og námskeið af þessum toga þurfa að vera sjálfsagður þáttur í námsframboði skóla og stofnana.

Útskrift úr námskeiðinu *Lestur og tal*.

Úr umsögunum Völu Þórsdóttur um nemendurna við lok námskeiðsins:

A var alveg ólæs og erfitt að skilja hana, ... hún átti erfitt með að læra stafrófið en þar spilar aldurinn og vanmátturinn gagnvart hinu skrifaða orði mikið inn í. Hún tók miklum framförum á námskeiðinu og var farin að geta raðað saman orðum og stautað sig áfram í gegnum stutta texta. Hún víxlar stöfum og sleppir bæði þegar hún les og þegar hún skrifar en það er oft merki um lesblindu. Hún þarf meiri lestrar- og skriftarkennslu.

D kunnir ekkert í stafrófinu og kemur úr arabískum má heimi. Í byrjun sneru stafirnir upp og niður, spegluðust og sneru jafnvel öfugt þótt þeir væru mjög vel skrifaðir og hún hefði verulega vandað sig. ... D er hins vegar harðákveðin í að læra að lesa og skrifa og æfði sig mikið heima. Hún var snögg að læra stafrófið og smám saman fór að bera minna á viðsnúningi og rugli í stöfunum. Hún var farin að geta lesið hægt og rólega í lok námskeiðs og skrifa orð við myndir og koma með orð sem hún hafði skrifað fyrir mig til að fara yfir og leiðrétta.

ઈગ્શ્વ

Tailenska
orðið: stafróf

ل ي م ج ح ا ب ص

Arabíska
setningin: góðan daginn

කෝමිගේ පොත

Singalíska
setningin: Hvar er bókin mín?

T hefur verið á Íslandi í fjögur ár. Það er erfitt að skilja hann hvort sem hann talar íslensku eða það litla sem hann kann í ensku. Hann er samt duglegur að reyna og er búinn að læra stafrófið en ekki er hægt að segja að hann sé orðinn læs. Hann rétt stautar sig í gegnum stystu orðin og er mjög feiminn við það. Hann þarf mun meiri þjálfun.

V er yngst í hópnum og feimin. Hún kunnir ekki stafrófið og var mjög óörugg í byrjun, hún þorði varla að taka þátt. Hún hefur hins vegar braggast mjög mikið og alltaf lært vel heima. Hún kann nú stafrófið og getur lesið einfaldan texta. Hún skrifar vel og er vandvirk. Hún ruglar saman L, R og N en það er mjög algengt hjá Tailendingum.

S þekkti stafrófið en kunnir það ekki allt saman. Hún hefur mikinn áhuga á að ná hljóðunum rétt og æfir sig mikið. Hún var dugleg að gera heimavinnuna og taka þátt í tímum og fljót að byrja að stauta sig áfram og getur lesið einfaldan texta nokkuð hnökralaust. Hún skrifar mjög fallega og er verulega vandvirk. Hún er svolítið feimin við að taka af skarið, að trúa því að hún geti lesið. Hún þyrfti meiri kennslu til að ná fluginu. Hún á ekki langt í land með að teljast alveg læs.

K þekkti stafrófið í upphafi og er skýrmælt. Hún hefur hins vegar ekki mikinn orðaforða og óörugg með að tala en skilar mjög mikið. Hún var mjög vinnusöm, vandvirk, áhugasöm og fljót að læra. Hún gat í lokin lesið einfalda texta hnökralaust og orðin frakkari við að skrifa orð sjálf.

R er altalandi á íslensku og ákveðin í því að ná því að læra að lesa og skrifa. Hún vann heimavinnuna sína vel, kom með mikið og gott innlegg og var gjarnan túlkur þegar eitthvað skildist ekki nógu vel.

C er mjög vandvirk og hörkudugleg. Hún er hins vegar feimin og mjög hrædd við að gera mistök. Hún skrifar fallega og talar nokkuð skýrt þótt hún eigi erfitt með framburð á R. Hún vildi ekki lesa upphátt þegar aðrir heyrðu en las upphátt þegar við vorum bara tvær. Hún hefur tekið mikið stökk þar sem hún kunnir ekki stafrófið í byrjun en er núna stautfær, forvitin og orðin svolítið stolt af sér.

B er læs og skrifandi. Hann kom í hópinn því að hann vildi fá meira öryggi. Hann tók miklum framförum og rithöndin styrktist mikið ásamt því sem stafsetningin batnaði. Ég tel ekki nauðsyn á að B fari á annað lestrar- eða skriftarnám-skeið en það er hins vegar ómetanlegt að hafa hann í þessum hópi sem var óöruggur og með lélega sjálfmynd eftir að hafa verið einangraður í mörg ár vegna ólæsis og minnimáttarkenndar.

UM HÖFUNDINN

Sólborg Jónsdóttir starfar sem verkefnastjóri og íslenskukennari hjá Mími-símenntun. Sólborg hefur ásamt Þorbjörgu Halldórsdóttur samið bæði almennt og starfstengt námsefni í íslensku fyrir útlendinga.

Kennari námskeiðsins var Vala Þórsdóttir, leikritahöfundur og íslenskukennari.